

Róźiewicz, Jerzy

"Kadra inżynierska w dwudziestoleciu międzywojennym. Kształcenie, liczba inżynierów, model absolwenta politechniki", Józef Piłatowicz, Warszawa 1992 : [recenzja]

Kwartalnik Historii Nauki i Techniki 39/1, 158-160

1994

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej Bazhum, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych tworzonej przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie ze środków specjalnych MNiSW dzięki Wydziałowi Historycznemu Uniwersytetu Warszawskiego.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Problemów” i właściwie promotorem wszystkich prac z historii nauki. Między innymi we wspomnianej serii (tom 101, Warszawa 1967, 459 ss.) dokonał wyboru, opracował i przedmową opatrzył obszerny tom zbiorowy pt. *Wkład Polaków do nauki. Nauki ścisłe*.

³ M. Skłodowska-Curie: *Badania ciał radioaktywnych. Wydanie krytyczne w 125. rocznicę urodzin Uczzonej z przedmową, komentarzami i posłowiem Józefa Hurwica*. Warszawa 1992, XXII ss. + 61 ss. + 18 ss. + 6 tabl. ilustr.

⁴ J. Hurwic: *Maria Skłodowska-Curie*. Warszawa 1967 Wydawnictwo „Polonia”, 41 ss., nlb. 3 ss. + 8 tabl. ilustr. Publikację – która również ukazała się w wersji francuskiej i angielskiej – wydano na zlecenie ówczesnego Zakładu Historii Nauki i Techniki PAN.

Jerzy Róziewicz
(Warszawa)

Józef Piłatowicz: *Kadra inżynierska w dwudziestoleciu międzywojennym. Kształcenie, liczba inżynierów, model absolwenta politechniki*. Warszawa 1992 Wydawnictwa Politechniki Warszawskiej, 98 s. Prace Instytutu Nauk Ekonomiczno-Społecznych Politechniki Warszawskiej, z. 50.

Józef Piłatowicz należy do liczących się badaczy dziejów przemysłu, techniki i polskiej edukacji technicznej dwudziestolecia międzywojennego. O zdobytej przezeń pozycji świadczy jego dorobek naukowy, sięgający ponad 150 publikacji, wśród których są trzy książki¹ i ponad czterdzieści artykułów naukowych. Wszystko to Józef Piłatowicz osiągnął w ciągu około piętnastu lat, bo właściwie zaczął publikować dopiero w drugiej połowie lat siedemdziesiątych, tuż przed ukończeniem pracy doktorskiej pt. *Warunki i polityka elektryfikacji Polski w latach 1914–1939* (pracę tę obronił w styczniu 1978 r.).

Problematyka badawcza podejmowana przez dra Piłatowicza obraca się wokół następujących tematów, głównie dotyczących okresu dwudziestolecia międzywojennego, a mianowicie: a) dzieje elektroenergetyki i elektryfikacji w Polsce; b) historia wyższego kształcenia technicznego w Polsce; c) dzieje ruchu stowarzyszeniowego inżynierów i techników w Polsce; d) dzieje polskiego czasopiśmiennictwa technicznego; e) biografie techników polskich (Piłatowicz jest autorem ponad czterdziestu życiorysów opublikowanych przede wszystkim w *Polskim słowniku biograficznym* oraz w *Słowniku biograficznym techników polskich*, jak również na łamach już nie wychodzącego czasopisma „Prasa Techniczna”).

Józef Piłatowicz często zamieszczał swoje prace w „Kwartalniku Historii Nauki i Techniki”. W latach 1976–1993 w „Kwartalniku” opublikował osiem recenzji, mających z reguły charakter naukowo-poznawczy oraz dwa obszerne artykuły, z których osobiście bardzo cenię studium *Politechnika Lwowska w dwudziestoleciu międzywojennym* (1991 nr 1 s. 25–70)².

W drugiej połowie 1992 r. ukazała się jako zeszyt pięćdziesiąty „Prac Instytutu Nauk Ekonomiczno-Społecznych Politechniki Warszawskiej” licząca niemal sześć

arkuszy wydawniczych rozprawa Piłatowicza poświęcona kształceniu inżynierów polskich w dwudziestoleciu międzywojennym. Studium to jest znacznie skróconą wersją (o dwa arkusze wydawnicze) odpowiedniego rozdziału z nieopublikowanej dotychczas obszernej, w maszynopisie liczącej 700 stron, dysertacji habilitacyjnej³ pt. *Kadra inżynierska w II Rzeczypospolitej*.

Rozprawę swą J. Piłatowicz podzielił na siedem następujących rozdziałów: 1. *Kształcenie inżynierów polskich przed 1918 r.*; 2. *Wyższe uczelnie techniczne w Polsce w dwudziestoleciu międzywojennym*; 3. *Politechnika Gdańska*; 4. *Formy dokształcania i doskonalenia inżynierów*; 5. *Wyższe szkoły techniczne – nieakademiczkie*; 6. *Liczba inżynierów*; 7. *Spór o model absolwenta polskiej politechniki*.

Najmniej oryginalnym, bardzo lakonicznym, jest rozdział pierwszy. Nie wnosi on nic nowego i właściwie ma charakter encyklopedycznej nieco rozbudowanej wstępnej noty informacyjnej. Pozostałe rozdziały opracowane zostały na podstawie bogatej bazy źródłowej, głównie publikacji materiałów statystycznych Głównego Urzędu Statystycznego, Ministerstwa Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego, a także poszczególnych uczelni. Autor wykorzystał również w dużym zakresie czasopisma techniczne wychodzące w Polsce w dwudziestoleciu międzywojennym. Sporadycznie sięgał do materiałów archiwalnych przechowywanych w Archiwum Akt Nowych, przede wszystkim do akt Prezydium Rady Ministrów i Ministerstwa Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego oraz dość nielicznych wspomnień techników polskich. Zgadzam się z Autorem, iż materiały te, zachowane tylko w części, nie mają zbyt istotnego znaczenia dla spraw poruszanych w recenzowanym opracowaniu.

Autor w swej pracy dokonał wnikliwej analizy kształcenia inżynierów w Polsce, a to przede wszystkim w politechnikach Warszawskiej i Lwowskiej, a także Gdańskiej i Akademii Górniczej w Krakowie. Ustalił, że w końcu lat 30-tych w Polsce było około 14 500 inżynierów, w tym około 3 300 otrzymało dyplomy przed 1918 r. Łącznie z inżynierami rolnikami, leśnikami i ogrodnikami (kształconymi również na uniwersytetach i w Szkole Głównej Gospodarstwa Wiejskiego) – którym Autor poświęca znacznie mniej uwagi – liczba inżynierów sięgała 20 tys. osób. Dokonane przez Autora analizy statystyczne, między innymi pod względem pochodzenia społecznego studentów, ich pochodzenia z regionów geograficznych, narodowości, wyznania, płci, a przede wszystkim wybieranych specjalizacji studiów technicznych wymagało od Piłatowicza włożenia dużej pracy, przysłowiowego benedyktyńskiego trudu.

Zwracam też uwagę na podrozdział dotyczący mało znanych propozycji rozbudowy w dwudziestoleciu międzywojennym wyższego szkolnictwa technicznego (propozycje utworzenia nowych politechnik w Poznaniu, Łodzi, Katowicach, Krakowie, Bydgoszczy).

Rozprawa Józefa Piłatowicza, powstała na rozległej podstawie źródłowej, jest ważkim osiągnięciem naukowym w zakresie badań nad dziejami inteligencji technicznej w Polsce.

Przypisy

¹ *Dzieje elektryfikacji Warszawy*. Warszawa 1984 ss. 380 (książka nagrodzona przez Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego); *Naczelna Organizacja Inżynierów Rzeczypo-*

spolitej Polskiej w latach 1935–1939. Warszawa 1990 ss. 127; *Wizja Polski w programach władz i stronnictw politycznych w latach 1939–1944. Wybór dokumentów i materiałów* (wspólnie z E. Kotowską) Warszawa 1987 ss. 176.

² Drugi wzmiankowany artykuł to: *Stowarzyszenie Inżynierów Mechaników Polskich w dwudziestoleciu międzywojennym* (1988 nr 3 s. 719–741) – jest to syntetyczny skrót nieopublikowanej monografii, liczącej ponad dziesięć arkuszy wydawniczych. Dodajmy, iż w wydawnictwach Instytutu Historii Nauki i Techniki J. Piłatowicz opublikował również rozprawę *Projekty i programy elektryfikacji Polski w latach 1918–1939* ("Studia i Materiały z Dziejów Nauki Polskiej" Seria D z. 10 1984 s. 119–163).

³ Kolokwium habilitacyjne dra Józefa Piłatowicza, jak i jego wykład habilitacyjny, uznane jako dobre, odbyło się w Instytucie Historii PAN w dniu 29 kwietnia 1993 r.

Jerzy Róźiewicz
(Warszawa)

Profesorowie warszawskiej farmacji Józef Jan Celiński, Władysław Mazurkiewicz. Studium o twórcach przełomów uniwersyteckich. Pod red. Barbary Kuźnickiej. Warszawa 1993 Instytut Nauki, Oświaty i Techniki PAN Pracownia Historii Nauk o Leku, 101 s.

Sprawy ewolucji kształcenia farmaceutów począwszy od praktyki aptecznej aż do studiów uniwersyteckich od dawna były przedmiotem badań Barbary Kuźnickiej. Temu zagadnieniu była poświęcona Jej rozprawa doktorska pt. *Ewolucja nauczania farmacji w Polsce w latach 1783–1930* (Wrocław 1968) i kilka innych późniejszych prac. Do tejeż tematyki nawiązuje obecna publikacja.

Trzonem książki są dwie rozprawy pisane na stopień magistra farmacji przedstawiające dwóch pionierów w dziedzinie kształcenia farmaceutów. Jednym z nich jest Józef Jan Celiński, pierwszy profesor farmacji w Warszawie. Wykładał on chemię i farmację w Wydziale Akademicko-Lekarskim założonym w 1809 r., a następnie w Królewskim Uniwersytecie Warszawskim. Szkolił przyszłych lekarzy i farmaceutów. Tych ostatnich w ramach dwuletniego kursu chemiczno-farmaceutycznego. Zorganizował też pracownię: Gabinet Farmaceutyczny. Był autorem pierwszego podręcznika farmacji w polskim języku i współautorem pierwszej polskiej narodowej farmakopei. Brał udział w pracach Towarzystwa Warszawskiego Przyjaciół Nauk i Rady Lekarskiej Warszawskiej.

Pierwszy w Polsce samodzielny Wydział Farmaceutyczny powstał dopiero po upływie ponad 100 lat, bo w 1926 r. w Uniwersytecie Warszawskim. Studia w nim zostały ustalone na lat cztery, a warunkiem przyjęcia na nie było posiadanie matury. Do założenia tego Wydziału walnie przyczynił się Władysław Mazurkiewicz, lekarz i profesor farmakognozji.

Rozprawy zostały poprzedzone *Wstępem* pióra Barbary Kuźnickiej i Jej artykułem *O dwóch przełomach w dziejach uniwersyteckiej farmacji warszawskiej*.